

Arno Forsius, Päijät-Hämeen tutkimusseuran kunniapuheenjohtaja

Esitys Fellmanniassa 5.4.2014 klo 12.30.

Päijät-Hämeen tutkimusseura: Kolmannes vuosisataa vuosikirjoja

Arvoisat kuulijat

Päijät-Hämeen tutkimusseuran perustava kokous pidettiin 30.11.1978. Innostus asiaa kohtaan oli huomattavan suuri, ja keskustelun jälkeen perustamispäätös oli yksimielinen. Museonjohtaja Jouko Heinosen ehdotuksen mukaan minut valittiin uuden seuran puheenjohtajaksi. Useimmat luottamustehtäviin valitut ovat olleet pitkäaikaisesti mukana seuran toiminnassa.

Huhtikuussa 1981 vahvistettujen sääntöjen mukaan seuran jäsenistö koostui henkilöjäsenistä, työjäsenistä, yhdistysjäsenistä ja yhteisöjäsenistä. Yhteisöjäseniä oli alussa enemmän kuin nykyään. Valitettavasti kuntien mukaan tulo ei toteutunut suunnitellussa laajuudessa ja niiltä saatu taloudellinen tuki jäi arvioitua vähäisemmäksi. Henkilöjäsenien määrä vaihteli jonkin verran sadan molemmin puolin. Työjäseniksi valittiin tutkijoita, joiden työn tai julkaisujen kohteina olivat olleet Päijät-Hämeeseen liittyvät aiheet. Osa heistä osallistui kiitettävästi tutkimusseuran toimintaan hallituksen jäsenenä, esitelmänpitäjinä ja vuosikirjan artikkelien kirjoittajina.

Tutkimusseuran tarkoituksena oli toimia Päijät-Hämeeseen kohdistuvan tutkimustyön edistämiseksi sekä tutkimustyön ja käytännön elämän välisen yhteistyön tehostamiseksi. Seuran tärkeimpiä toimintamuotoja olivat yleiset kokoukset ja luentotilaisuudet sekä tiedotuslehden ja vuosikirjan julkaiseminen. Heti alussa seura osallistui alueen tutkimustarvekartoituksen laatimiseen. Sen tavoitteena oli löytää ja koota yhteisöjen ja yritysten ehdottamia tutkimusaiheita. Seura sai jonkin verran julkisuutta, mutta muuten tämä hanke ei tuottanut toivottuja tuloksia. Seura jakoi myös vuosina 1982–1985 5000 mk:n apurahan Päijät-Hämeeseen kohdistuvien tutkimusten tukemiseksi.

Seuran toiminnan alettua päätettiin järjestää joka kevät ja syksy yleisölle neljä Studia generalia – luentoja yhteistyössä Helsingin yliopiston Vapaan sivistystyön toimikunnan kanssa. Luennot olivat yleensä suosittuja ja mm. Erik Tawaststjernan, Lars Petterssonin ja Esa Saarisen luennot vetivät paljon yleisöä. Helsingin yliopisto halusi kuitenkin pidättää Studia generalia –nimikkeen itsellään ja niin tutkimusseura otti keväällä 1982 luentosarjalleen nimen Studia universalialia.

Vähitellen Helsingin yliopisto vetäytyi pois toiminnasta, jolloin kustannukset jäivät lisääntyvästi tutkimusseuran maksettaviksi. Lisäksi yliopiston ja Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen välinen yhteistyö ohjasi aihepiiriä lisääntyvästi avoimen korkeakoulun opintotavoitteita palvelevaksi. Aikuiskoulutuskeskuksen valmistuttua Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Päijät-Hämeen kesäyliopisto ja Lahden työväenopisto ryhtyivät keskenään yhteistyöhön omien yleisöluentojen järjestämiseksi. Sen johdosta tutkimusseuran yleisöluentoja ei järjestetty enää vuoden 1987 jälkeen.

Tutkimusseuran tiedotuslehteä julkaistiin vuosina 1979–1988 monistettuna ja sitä levitettiin noin 300–500 kappaleen painoksena jäsenistölle, kirjastoihin, kouluihin ja kuntiin. Se ilmestyi aluksi 4 kertaa vuodessa, mutta myöhemmin 2 kertaa ja lopuksi vain kerran vuodessa. Seuran tiedotustoiminnalle oli avuksi, että paikkakunnan lehdistö, erityisesti Etelä-Suomen Sanomat, sekä Ylen Lahden alueradio kohdistivat huomiota seuran toimintaan ja tilaisuuksiin. Kevätalvella 1984 alueradio esitti yhteistyössä seuran kanssa vuosikirjan artikkeleihin perustuneen neljän esitelmän sarjan, jonka alussa esiteltiin myös seuran toimintaa.

Heti ensimmäisenä toimintavuotenaan 1979 tutkimusseura otti tavoitteekseen Päijät-Hämettä koskevan kirjallisuusluettelon eli bibliografian aikaan saamisen. Vuonna 1981 nimettiin toimikunta suunnittelemaan hanketta. Kaikki liikenevät varat jouduttiin käyttämään sen hyväksi. Myös tutkimusapurahojen myöntämisestä jouduttiin luopumaan. Tarvittavaa rahoitusta ei kuitenkaan saatu järjestymään heti, eikä toisaalta myöskään löydetty työhön halukasta ja sopivaa tekijää.

Vuoden 1983 alussa saatiin bibliografian tekijöiksi Helsingin kauppakorkeakoulun kirjaston informaatikot Erkki Vaisto ja Eeva-Liisa Lehtonen. Heidän laatimansa suunnitelman mukaan julkaistiin ensimmäisenä Päijät-Hämeen tiedonlähdeopas vuonna 1984. Toinen osa, Päijät-Hämeen Bibliografia 1970–1985, päätettiin painatuskustannusten vähentämiseksi kirjoittaa etukäteen tietokonelevykkeille. Seuran työjäsen Heikki Kolunen otti tämän suuren työn suorittaakseen. Hän sai tehtävän valmiiksi vuoden 1986 aikana ja osa saatiin painetuksi vuonna 1988. Kolmas osa, Päijät-Hämeen Bibliografia 1945–1969, saatiin taloudellisten ja eräiden teknisten vaikeuksien vuoksi painetuksi vasta vuonna 1991. Viimeinen eli neljäs osa, Päijät-Hämeen Bibliografia 1986–1990, painettiin vuonna 1992. Näin bibliografiahanke valmistui vihdoin kymmenen vuoden työn seurauksena.

Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirjan julkaisemista suunniteltiin jo ensimmäisenä toimintavuonna 1979, mutta sen ensimmäisen numeron julkaiseminen lykkääntyi kuitenkin seuraavaan vuoteen. Pääperiaatteena oli, että artikkelit liittyivät Päijät-Hämeeseen, mutta joissakin tapauksissa tästä ehdosta tingittiin. "Vapaaehtoista" tarjontaa ei juuri esiintynyt, joten kirjoituksia piti aktiivisesti metsästä ja kerätä tai kerjätä. Vuosikirjoissa on vuosien mittaan julkaistu paljon uutta ja ennen julkaisematonta tietoa. Eräät artikkelit olivat tiivistelmiä esitelmistä tai katkelmia ja lyhennelmiä opinnäytetöistä. Kirjoittajina ovat olleet seuran jäsenet ja työjäsenet, mutta myös monet ulkopuoliset.

Päijät-Hämeen tutkimusseuran sisarjulkaisuja ovat olleet pitkään ilmestynyt Lahti-Seuran julkaisema Hollolan Lahti –lehti ja Hollolan kotiseutuyhdistys ry:n vuodesta 1987 vuosittain julkaisema Hollolan kotiseutukirja. Edellisessä julkaistiin Lahtea ja Lahden historiaa käsitteleviä kirjoituksia vaihtelevalla ”laajuudella ja syvyydellä” ja jälkimmäisessä Hollolaa ja sen historiaa monipuolisesti ja vaihtelevasti käsitteleviä kirjoituksia.

Päijät-Hämeen tutkimusseuran vuosikirjan ilmestymisvuodet ovat olleet 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1992–1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 2001, 2002, 2003–2004, 2007, 2008–2009, 2010, 2011, 2012, 2013. Vuosikirjoja on siis ilmestynyt 26. Niissä julkaistujen kirjoitusten määrä on 267.

Aluksi vuosikirjat julkaistiin offset –painettuina kirjoituskoneella kirjoitetuista sivuista, vuodesta 1983 alkaen tietokonetekniikkaa apuna käyttäen ja myös runsaammin kuvitettuina. Sen painosmäärä oli aluksi 500 ja toisesta vuodesta alkaen 400. Kirjan koko oli A5 vuoteen 1998 saakka ja jälleen 2002 ja 2003–2004. Vuosina 1995–1998 sekä 2002 oli kannessa värikuva.

Välillä vuoden 2001 vuosikirjana ilmestynyt, yhteistyössä Lahden kaupunginmuseon kanssa valmistunut ”Puun puhe”, syntyi tutkimusseuran 20-vuotisen toiminnan johdosta, vaativuutensa vuoksi tosin kaksi vuotta myöhässä. Tämä Pirkko Hacklinin tyylikkäästi taittama teos oli Suomen kirjataiteen komitean nimeämä ”Kirjavalio 2001”. Nide oli poikkeuksellisesti kooltaan 23 x 23 cm ja kauttaaltaan värikuvin painettu. Vuoden 2007 vuosikirja oli makaava 21 x 23 cm, värillinen kansi, mutta sisäsivut harmaasävyiset.

Vuosikirjat 2008–2009, 2010 ja 2011 olivat kooltaan pystyt 25 x 17 cm, ja vuosikirjat 2012 ja 2013 pystyt 26 x 21 cm, kaikki tässä mainitut värikuvin painettuja. Vuosikirjojen toimituskunnat ovat viimeisinä vuosina selvästi kiinnittäneet enemmän huomiota niteiden visuaaliseen asuun. Kaikki vuosikirjat ovat olleet liimanidottuja.

Vuosikirjassa on julkaistu tutkimuksia ja selvityksiä, katsauksia, pidettyjä esitelmiä, matkakuvauksia, muistelmia, kirja-arvosteluja ja kannanottoja. Alkuvaiheessa vuosikirjassa oli myös kertomus Päijät-Hämeen tutkimusseuran toiminnasta edellisen toimintavuoden aikana ja luettelo Päijät-Hämeestä ilmestyneestä kirjallisuudesta.

Ahkerimmat kirjoittajat olivat ensimmäisenä kymmenvuotiskautena (10 vuosikirjaa) Arno Forsius (20), Jouko Heinonen (9), Eeva Rissanen (5) ja Oiva Turpeinen (5), Kirjoittajia oli kaikkiaan n. 70. Seuraavina vuosina (16 vuosikirjaa) ahkerimpia kirjoittajia ovat olleet Arno Forsius (11), Riitta Niskanen (8), Hannu Huvinen (7), Matti Oijala (7) ja Birgitta Stjernvall-Järvi (6).

Päijät-Hämeen vuosikirjassa julkaistuista kirjoituksista ei ole maksettu kirjoituspalkkioita, mikä on rajoittanut mahdollisuuksia hankkia artikkeleita suunnitelmallisesti. Joskus ehdotettiin ajankohtaisia aiheita joillekin kirjoittajille. Vuosikirjojen artikkelit valikoituivat alkuvuosina pääasiallisesti sen mukaan, miten tarjontaa oli. Tämä oli erikoistumattoman yleisseuran kannalta hyvä asia, sillä vaihtelevat aiheet yleensä kiinnostivat suurta osaa jäsen- ja lukijakunnasta.

1990-luvun alkuvuosista lähtien lisääntyvä osa vuosikirjoista on kehittynyt teemanumeroiden suuntaan. Ajatuksena on ollut pyrkimys tarkastella jotakin aihepiiriä monipuolisemmin ja perusteellisemmin. Teemanumeroiden kohdalla voi kuitenkin käydä niin, että osa lukijoista joutuu odottamaan useita vuosia, ennen kuin jokin esillä oleva aihe sattuu olemaan juuri häntä kiinnostava. Kolmas tapa olisi edellisten välimuoto, eli vuosikirjoissa olisi puoliksi jonkin erikoisalueen kirjoituksia ja puoliksi vaihtelevia aiheita käsitteleviä kirjoituksia.

Ensimmäisen kymmenvuotiskauden jälkeen seuran toiminta on, vuosikirjan julkaisemista lukuun ottamatta, suuntautunut enemmän sisäänpäin, omaan jäsenkuntaan. Se on lisännyt jäsenistön yhteisöllisyyttä, tutkimushakuisuutta ja verkottumista. Jakautuminen sektoreihin on antanut toiminnalle syvyyttä, kuten vuonna 1993 perustetun arkeologisen jaoston kohdalla voitu todeta.

Viime vuosina Lahdessa on tapahtunut suuria muutoksia sekä yleisissä että paikallisissa näkymissä. Yhteistyö yliopistojen kanssa on käynnistynyt, täällä on ollut useiden yliopistojen toimipisteitä ja Lahden ammattikorkeakoulun toiminta on vakiintunut. Opetus- ja tutkimustoimintaan liittyvän henkilöstön ja opiskelijoiden määrä on lisääntynyt. Valitettavasti opettajat, tutkijat ja opiskelijat eivät nykyaikana integroidu entiseen tapaan paikkakunnan yhteisöön ja väestöön, sillä suuri osa heistä käy täällä vain ”matkatöissä”.

Tutkimusseuran yhteistyömahdollisuudet ovat siis lisääntyneet, mutta toisaalta myös vaatimukset ovat kasvaneet. Se tarjoaa tutkimusseuralle sekä mahdollisuuksia että haasteita. Itsenäinen, erikoistumaton ja suhteellisen suppea, tutkimuksesta yleisesti kiinnostunut seura voi säilyä ja kehittyä vain, jos sillä on aktiivinen ja aikaansa seuraava jäsenistö, johon kuuluu riittävästi tarmokkaita ja aloitekykyisiä ihmisiä.

Internet on mullistanut mahdollisuudet hankkia ja jakaa tietoa. Tutkimusseuran kannalta on ollut merkittävää, että se myös on saanut nykyaikaiset ja ajan tasalla pidettävät kotisivut. Siitä saamme kiittää Jukka Oksan taitoja ja ututteruutta.

Vuonna 2013 perustettu Päijät-Häme-wiki Internet –sivusto on tarjonnut uuden kanavan Päijät-Hämettä koskevan tutkimuksen tallentamiseen ja esillä pitämiseen. Hollolan Lahti –lehden numerossa 1/2014 julkaistun esittelyn jälkeen olen käynyt Lahden kaupunginkirjastossa keskustelemassa asiasta sivuston suunnittelijan Merja Taavilan kanssa. Lähinnä keskustelimme omien kotisivujeni Päijät-Hämeeseen liittyvien artikkelien, joita on useita kymmeniä, linkittämisestä Päijät-Häme-wiki sivustolle. Samalla kuulin, että on käyty alustavia keskusteluja myös Päijät-Hämeen tutkimusseuran julkaisutoiminnan saamisesta esiin uudella wiki –sivustolla.

Toivon, että tämän tilaisuuden alustukset ja keskustelu tuovat esiin mahdollisuuksia Päijät-Hämeen tutkimusseuran toiminnan ja tavoitteiden kehittämistä ajatellen. Toivotan seuralle onnea ja menestystä tulevien vuosien työssä Päijät-Hämeen tutkimuksen hyväksi.